STADSBYGGNADSKONTORET
PLANAVDELNINGEN

TJÄNSTEUTLÅTANDE
DNR 2011-06771-53
SID 1 (15)
2012-10-03

Handläggare: Anna Rex
Tfn 08-508 275 96

Till
Stadsbyggnadsnämnden

Redovisning av programsamråd och ställningstagande inför fortsatt planarbete för planprojekt inom stadsdelen Marieberg (1100 lägenheter)

Förslag till beslut

Stadsbyggnadsnämnden godkänner redovisningen av programsamrådet och beslutar att arbetet fortsätter i enlighet med kontorets utlåtande.

Susanne Lindh Bo Bergman Nina Åman

Sammanfattning

Marieberg ska utvecklas till en blandad stadsdel med aktiverade stadsrum och en stärkt lokal kärna. Programmet för Marieberg ger utgångspunkter och mål för den fortsatta planeringen i stadsdelen och hanterar områdesövergripande frågor, så som bevarandevärda kvaliteter, möjliga byggbara lägen, strategi för höga hus, ökade stadsmässiga kvaliteter, aktiverade stads- och parkrum och möjligheter till nya kopplingar både inom området och till omgivningen.

Målet är att förtäta stadsdelen med ca 1100 nya bostäder och ca 30000 kvm för kontor, handel, service och skolverksamhet och att skapa en trivsam stadsdel att bo, arbeta, vistas och leva i.

Programmet var på samråd under perioden 2012-05-11 - 2012-06-21. Under samrådet har ett 20-tal remissvar och ca 300 samrådsyttranden inkommit.

Flera remissinstanser ser positivt på programförslaget och dess ambitioner. Majoriteten av remissinstanserna ser det som möjligt att förtäta stadsdelen med inslag av höga hus. Flera remissinstanser efterfrågar ytterligare utredningar under det fortsatta planarbetet, främst med avseende på kulturmiljö, miljö, natur- och rekreationsvärden, samt trafik.

Box 8314, 104 20 Stockholm. Besöksadress Fleminggatan 4
Telefon 08-508 27 300. Fax 08-508 27 170.
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

Programområdet idag

Flera sakägare och en majoritet boende och privatpersoner är kritiska till programförslaget. De har i högre grad en negativ syn på sakfrågorna och framför även kritik mot förlorad utsikt, samrådsmötet och faktorer som vind, ljus och buller. I yttranden som rör programmets vision för utvecklingen, är fördelningen mellan positiva och negativa ganska jämn. Många är positiva till förslagets ambitioner och det faktum att någonting händer i stadsdelen.

Flera inkomna namnlistor, med totalt över 600 namn, är med olika argument emot förtätning i Marieberg. Flera personer menar att området inte passar med en stadsmässig karaktär, att fördelarna med stadsdelen kommer att gå förlorade och att miljön kommer att försämras för de boende. Kritiken handlar främst om förslagen till ianspråktagande av tidigare oexploaterad mark. Trafiken anges som ett problem i stadsdelen idag och som man oroar sig för vid en förtätning. Övriga anser bland annat att ekvationen bostäder, utemiljö och parkeringsplatser inte går ihop.

Stockholms stad har ansvar för att medverka till att bostadsbyggandet i staden står i relation till den växande befolkningens behov och önskemål. Om bostadsutbudet i Stockholm ska hålla takten med den växande efterfrågan måste bostäder byggas i hela staden, så väl i Marieberg som i övriga delar. En utveckling av Marieberg skulle möjliggöra många nya bostäder i ett eftertraktat innerstadsläge med bra kollektivtrafikförsörjning, många arbetsplatser och fortsatt god tillgång till parkmiljöer. Det skulle också öka underlaget och förutsättningarna för fler verksamheter, handel, restauranger och en utvecklad funktionsblandning och stadsliv i Marieberg. Kontoret menar att en utveckling av Marieberg i enlighet med programförslaget stämmer överens med intentionerna i översiktsplanen för Stockholm – Promenadstaden.

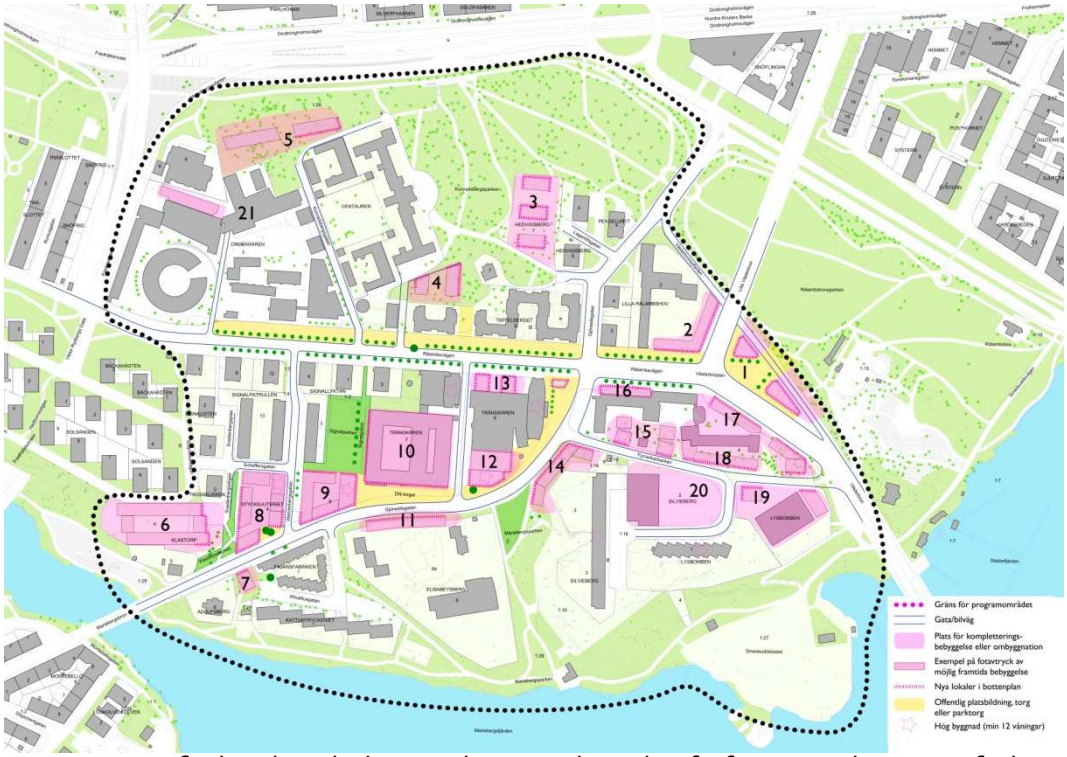
Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

Att komplettera en stadsdel som Marieberg med ny-, om- eller tillbyggnader av både den offentliga och den privata miljön på det sätt som programmet föreslår innebär att delar av arbetet överlåts till de privata markägare som idag är aktiva inom stadsdelen. Därmed begränsas stadens möjligheter att styra utvecklingstakten i dessa delar.

Trots detta är ambitionerna i programmet med ett mål om 1100 nya bostäder och även konvertering av ytkrävande trafiklösningar till sammanlänkade stadsmässiga gator, omvälvning av offentliga platser och aktivering av parkmiljöer, högt ställda.

Det faktum att delar av utvecklingen beror av andra än staden betyder att balansen mellan intäkter och utgifter för att förverkliga programmets mål bygger till stor del på möjligheterna att vidareutveckla stadens markinnehav samt bidrag från de privata aktörerna. Den föreslagna kompletteringsbebyggelsen inom stadens mark utgörs dock till viss del av icke ianspråktagen mark vilket ställer höga krav på det vidare utvecklingsarbetet.

Stadsbyggnadskontoret bedömer fortsatt att de i programmet angivna platserna 1-21 är möjliga att pröva för ny-, om-, eller tillbyggnad inom ramen för kommande detaljplaneprocesser.

Strukturplan och platser möjliga att studera vidare för förtätning enligt programförslaget. Staden har egen rådighet över plats 1-7 samt 14. Förutsättningarna för platserna beskrivs i programhandlingen bland annat genom swot-analyserna.

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

Utlåtande

Bakgrund till programarbetet

Under de senaste åren har Stadsbyggnadskontoret fått in ett antal förfrågningar från olika fastighetsägare om planändringar i Marieberg. Stockholms stad äger viss mark i området, men en stor del av marken är i privat ägo. Flera av de privata markägarna har framfört önskemål om att utveckla sina fastigheter både genom ny-, om- och tillbyggnation.

Marieberg bedöms ha stora utvecklingspotentialer genom sitt fina läge i närheten av natur, vatten och Stockholms innerstad. Med ett ökat underlag genom fler boende och arbetande, skapas bättre förutsättningar till en stärkt lokal kärna med möjlighet till ett ökat serviceutbud. Genom att lyfta fram Mariebergs befintliga kvaliteter så som parker och grönstråk och förstärka stadsrummen med fler lokala kopplingar kan Marieberg utvecklas till en integrerad del av promenadstaden.

Stadsbyggnadskontoret har bedömt att en kompletterande bebyggelse i området är möjlig.

Tidigare ställningstaganden

Stadsbyggnadsnämnden gav kontoret i uppdrag att starta programarbete för Marieberg i juni 2011.

Programarbetet

Programarbetet syftar till att utgöra underlag vid en förtätning av Marieberg och skapa bra stadsrum på människans villkor, som en bas för områdets framtida utveckling med nya bostäder, kontor, handel, service, torg och aktiverade parkmiljöer. Programmet slår fast utgångspunkter och mål för den fortsatta planeringen i Marieberg och hanterar områdesövergripande frågor, så som bevarandevärda kvaliteter, möjliga byggbara lägen, strategi för höga hus, ökade stadsmässiga kvaliteter, aktiverade stads- och parkrum och möjligheter till nya kopplingar både inom området och till omgivningen.

Programförslaget

Programförslaget bygger på en utveckling av den struktur som finns i Marieberg i dag. Programmet utgår också från områdesanalysen i handlingen och framtagna utredningar – medborgarenkät, stadsrums- och stadslivsutredning, landskaps-utredning, trafikutredning, miljöförvaltningens bedömningsunderlag, samt stadens övriga styrande dokument så som kulturhistorisk klassificering av byggnader, sociotopkarta, stadens parkprogram med mera.

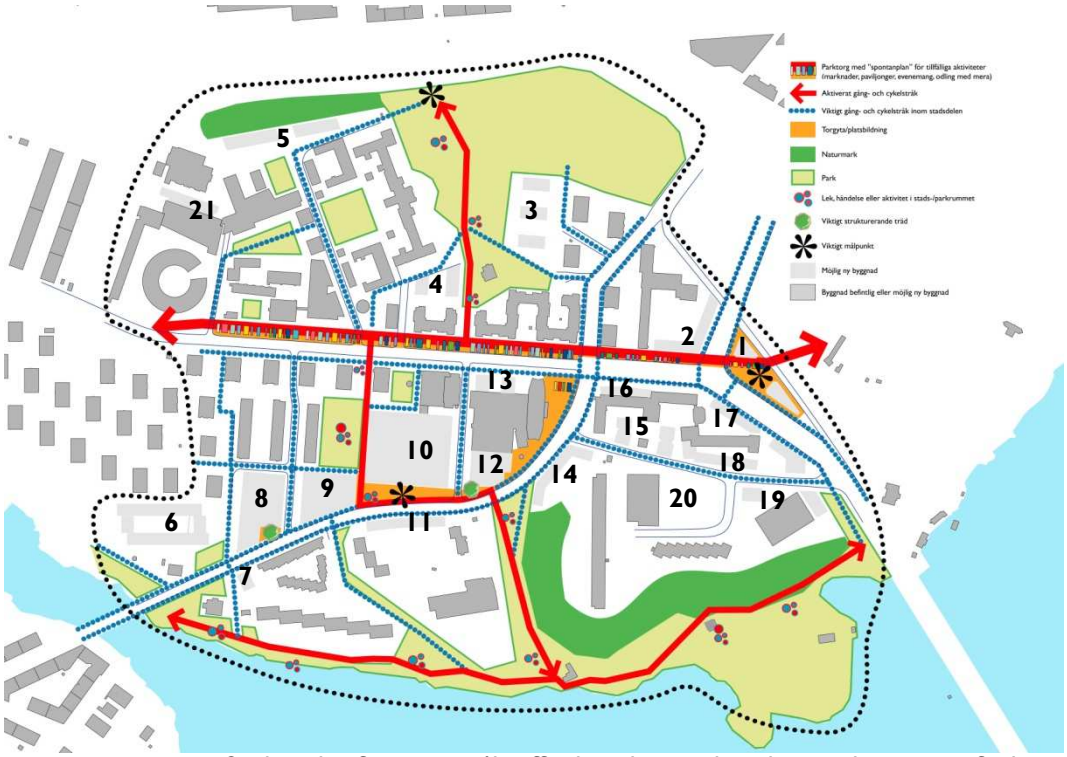
De viktigaste aspekterna för att Marieberg ska utvecklas till en levande och promenadvänlig innerstadsdel ligger i att utveckla stadsdelens lokala förankring. Det föreslås göras i form av fler tvärkopplingar mellan de större stadsdelsöver-gripande stråken, en utveckling med fler platser för vistelse och möten i stadsrum-met, aktiverade, mer synliga och bättre tillgänglighet till områdets parkrum och rekreativa utbud. Men också genom att tillskapa en högre täthet där bebyggelsens innehåll, bottenvåningar och fasader bidrar till att skapa aktiverade, trygga och levande stadsrum.

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

Programförslaget har som utgångspunkt att på Mariebergs villkor utveckla möjligheten till ett rikare liv mellan husen. Det är människan och den lilla skalans stora betydelse som ska stå i centrum vid utvecklingen och förtätningen av Marieberg.

I strukturplanen redovisas 21 fastigheter eller platser som bedömts som lämpliga för förtätning, antingen genom ny bebyggelse, tillbyggnation eller genom ombyggnation. Kommande detaljplanering i Marieberg ska i huvudsak utgå från dessa platser. I de olika detaljplaneprocesserna för respektive plats, ska sedan lämplig placering av byggnadsvolymer, omfattning, höjd, funktion, innehåll och utformning studeras i detalj. På några av platserna har förslag till bebyggelse redan börjat skissas fram. Skisserna kommer att vara underlag och bearbetas vidare under kommande detaljplaneskeden. Andra platser är i detta skede utsedda som lämpliga lokaliseringar utifrån ett stadsbildsperspektiv. De är ännu inte definierade med skisser för lämpliga byggnader och ibland inte heller med mest lämpligt innehåll. Dessa platser kräver ett mer omfattande analysarbete under detaljplaneprocessen för att hitta passande volym, funktion, innehåll, utformning och placering utifrån den specifika situationen.

Förutsättningarna för de olika platserna beskrivs i programhandlingen med hjälp av så kallade swot-analyser (styrkor-, svagheter-, möjligheter- och hot-analys).

Strukturplan för gator, stråk, offentliga platser och parkrum enligt programförslaget. Staden har egen rådighet över plats 1-7 samt 14. Förutsättningarna för platserna beskrivs i programhandlingen bland annat genom swot-analyserna.

Programsamrådet

Programsamråd pågick under perioden 2012-05-11 - 2012-06-21. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset,

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

på Kungsholmens stadsdelsförvaltning och på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner och stockholm.se/marieberg. Annons om programsamråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Kungsholmen tisdagen den 22 maj 2012 och i lokaltidningen Vårt Kungsholmen lördagen den 26 maj 2012. Samrådsmöte hölls som ett öppet hus mellan kl 12-16 med en presentation av förslaget kl 13, söndagen den 27 maj 2012 i ett tält på parkeringen vid hörnet Gjörwellsgatan/Rålambsvägen. Samrådsmötet besöktes av ca 400 personer.

Sammanfattning av inkomna synpunkter

Boende, privatpersoner och intresseföreningar

Synpunkter om förslaget och utvecklingen av Marieberg i allmänhet

Bland enskilda personer som yttrat sig om programmets vision för utveckling av Marieberg, är fördelningen positiva/negativa ganska jämn. Flera personer menar att området inte passar med en stadsmässig karaktär, och att fördelarna med stadsdelen kommer att gå förlorade och att miljön kommer att försämras för de boende. Många är positiva till förslagets ambitioner och det faktum att någonting händer i stadsdelen. Flera inkomna namnlistor, med totalt över 600 namn är däremot med olika argument emot förtätning i Marieberg.

Synpunkter på samrådsprocessen

En stor majoritet privatpersoner, boende, en facebook-grupp och bostadsrättsföreningar som lämnat synpunkter på programsamrådsprocessen är kritiska till hur den har gått till. De flesta riktar kritik mot samrådsmötet och att de inte tillåtits delta tidigare i processen. Återkommande synpunkter är att politikerna inte var närvarande, att mötesplatsen, som var belägen på en parkering, var undermålig och att valet av dag (söndag och Mors dag) var dålig.

Några är skeptiska till att medborgarenkäten, ett av programmets underlag, besvarades till hälften av barn.

Synpunkter på arkitektur och gestaltning

Bland *sakägare* och *enskilda personer* är den stora merparten emot arkitektur- och gestaltningsförslagen. De flesta vill inte se skyskrapor eller höga byggnader i Marieberg. Man menar att befintliga lägenheter kommer att skuggas och få skymd utsikt, att stadsdelens ursprungsideal om ljus och luft kommer att förvanskas och att stadsbilden kommer att förstöras. Många är kritiska till föreslagen bebyggelse på platserna 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9 och 12. YIMBY ser positivt på arkitektur- och gestaltningsförslagen och anser att stadsdelen skulle vinna på en sammanlänkad bebyggelsestruktur och tydligare offentliga rum och att programförslaget borde göras ännu mer stadsmässigt.

Synpunkter angående kulturmiljö

Bland enskilda personer är den stora merparten emot skyskrapor och höga byggnader i Marieberg. De anser bland annat att stadsdelens ursprungsideal om ljus och luft kommer att förvanskas och att stadsbilden kommer att förstöras. Boende och privatpersoner är starkt kritiska till en rivning av Klastorpsskolan. En insänd protestlista med överskriften ”Bevara Klastorpsskolan!” har inlämnats med 228 namnunderskrifter. Några anser också att den privata badanläggningen Oasen

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

borde få finnas kvar, samt att ny bebyggelse förstör de kulturhistoriskt värdefulla byggnader som finns i området. Ett antal sakägare och övriga privatpersoner avråder från bebyggelse på eller i närheten av kulturhistoriskt värdefulla byggnader som Sweco-huset, Riksarkivet och Socialstyrelsen.

Synpunkter om olägenheter för grannar
Många boende och privatpersoner är emot skyskrapor och höga byggnader i området. Deras argument är att befintliga lägenheter kommer att skuggas och få skymd utsikt, samtidigt som vindturbulens kommer att bli ett problem mellan husen. Ett antal personer ser dessutom negativt på de bullerstörningar som programförslaget kan komma att föra med sig såväl under byggtiden som efter.

Synpunkter gällande parker och grönområden
En stor majoritet boende och privatpersoner är kritiska till programmets förslag till bebyggelse i parker och grönområden. Konradsbergsparken önskas bevaras i sitt nuvarande skick. Andra vill att Signalparken blir fri från bebyggelse och får behålla sitt ljus. Det har kommit in flera protestlistor emot att bygga på parkmark.

Gator och trafik
En majoritet av de enskilda personer som yttrat sig angående bil- och kollektivtrafik är negativa. Många anser att ökad inflyttning kommer att göra det trångt på de redan idag överfyllda bussarna i området. Missnöjet berör bland annat förslagen att ansluta Fyrverkarbacken till Västerbron, att Wennerbergsgatan inte bör öppnas för genomfartstrafik och att minska ytor för bilar i stadsdelen. Trafikproblemen längs Konradsbergsgatan måste lösas. Några är också skeptiska till förslaget att dra trafiken runt Rålambshovsskolan och att promenadslingan mellan Smedsudden och Mariebergsbron inte borde bli gång- och cykelväg.

Många är kritiska till att ta bort parkeringsplatser eftersom det kommer att leda till p-platsbrist. Några vill istället ha fler p-platser. Akademiska Hus vill införa tillfälliga uppställningsplatser för bilar utefter Rålambsvägen. Matpressen vill att parkeringsplatser ska anläggas i direkt närhet till butiken.

En stor majoritet boende och privatpersoner är negativa till förslagen för tillgänglighet.

Bland de ytterst få synpunkter som lämnats in av boende och privatpersoner gällande gång- och cykeltrafik, anser merparten att mer hänsyn bör tas till fotgängare och cyklisters situation i området. Övriga är positiva till förslagets intentioner.

Hälsa och säkerhet
Ett antal enskilda personer ser negativt på de bullerstörningar som programförslaget kan komma att föra med sig såväl under byggtiden som efter.

Remissinstanser

Synpunkter om förslaget och utvecklingen av Marieberg i allmänhet
Flera remissinstanser ser positivt på programförslaget och dess ambitioner. Länsstyrelsen menar att programmet är lättillgängligt och belyser olika planeringsförutsättningar, mål och visioner för den framtida utvecklingen. Trafikverket och SL ställer sig positiva till programförslagets intentioner om förtätning i

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

områden med god kollektivtrafik. Kungsholmens stadsdelsförvaltning menar att programmet uppfyller översiktsplanens mål om bland annat fler bostäder och attraktivare offentliga rum. Skönhetsrådet tycker att stadsbyggnadskontoret gjort en god analys av stadsdelen. Även flera sakägare och hyresgäster ser positivt på förslagets vision om utveckling av stadsdelen.

Synpunkter på arkitektur och gestaltning
Länsstyrelsen bedömer på nuvarande underlag i enlighet med programhandlingen att det bör vara möjligt att förtäta Marieberg och även att bygga ett antal högre hus utan någon påtaglig skada på riksintresset. Länsstyrelsen bedömer att höjdrestriktionerna tillgodoses i de byggnadshöjder som föreslås begränsade av inflygningen till Bromma flygplats (max + 130 m.ö.h.) som redovisas i programmet. Länsstyrelsen noterar att Swedavia AB i sitt yttrande över programförslaget, efter samråd med Transportstyrelsen, meddelat att totalhöjder överstigande +80,0 m ö h (RH70) inte kommer att tillstyrkas.

Kulturnämnden anför att det redan finns högre husbebyggelse i området, varför högre byggnadskroppar inte är olämpliga i området. Förvaltningen ser att nya höga hus kan prövas, men att det bör utredas ytterligare med konsekvensanalyser avseende den kulturhistoriskt värdefulla miljön och den karakteristiska stadsbilden. Trafikverket ser positivt på arkitektur- och gestaltningsförslagen och anser att stadsdelen skulle vinna på en sammanlänkad bebyggelsestruktur och tydligare offentliga rum. Kungsholmens stadsdelsförvaltning tycker att föreslagen exploatering är för hög och att större hänsyn bör tas till områdets ekologiska och rekreativa värden samt den kulturmiljö som finns i stadsdelen. Skönhetsrådet har synpunkter på föreslagna bebyggelseplatser 3, 4, 5, 6, 7, 10, 14 och 16.

Synpunkter angående kulturmiljö
Länsstyrelsen påpekar att programområdet ligger i utkanten av riksintresseområdet för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården och att Marieberg inte är något kärnområde inom riksintresset. Delar av bebyggelsen omfattas av det som i värdebeskrivningen till riksintresset nämns som det moderna välfärdssamhällets bebyggelse och årsringar. Även grönområdena är viktiga i ett kulturhistoriskt perspektiv. Länsstyrelsen påpekar vidare att även om förslaget att förtäta Marieberg i sig knappast skulle utgöra påtaglig skada på riksintresse, är det av stor vikt att föreslagna åtgärder utformas med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena. En konsekvensanalys där konsekvenserna för kulturmiljön i allmänhet och riksintresset i synnerhet studeras är angelägen.

Kulturnämnden skriver att den stora potentialen för förtätning finns i närförorterna och utkanterna till stenstaden . Det är viktigt att exploatering även utanför stenstaden sker med respekt för de kulturhistoriska värden och de arkitektoniska kvaliteter som finns där. För att de kulturhistoriska värdena ska överväga värdet av fler bostäder och lokaler måste dessa skäl dock vara mycket stora. Stadsmuseet anser att en konsekvensanalys för kulturmiljön är angelägen för förslaget. De menar att kompletterande bebyggelse i området måste utformas med stor hänsyn till de kulturhistoriska värden som finns i existerande byggnader och grönytor.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning menar att föreslagen exploatering på platserna 2 och 17 har en negativ inverkan på stadsbilden.

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

Skönhetsrådet och SISAB tycker att Klastorpsskolan på plats 6 bör bevaras då den har fina kvaliteter. Skönhetsrådet anser också att nya byggnader på platserna 8, 10 och 19 måste ta hänsyn till omgivningens karaktär.

Synpunkter gällande parker och grönområden
Länsstyrelsen påpekar att innerstadsparker med kontakt utåt i en regional grönstruktur är ganska ovanligt, vilket bör uppmärksammas i den fortsatta planeringen. Det är också viktigt att värna om befintliga spridningsvägar och områdets olika naturtyper. Länsstyrelsen anser att föreslagen bebyggelse inom områdets grönområden bör övervägas vad gäller utbredning och utformning. Det finns behov av att redovisa vilka konsekvenser föreslagen förtätning får ur ett ekologiskt perspektiv med hänsyn till spridningsvägar och biologisk mångfald. Kungsholmens stadsdelsförvaltning och Trafikkontoret ser positivt på att parkerna i området föreslås rustas upp.

Gator och trafik
Trafikverket påpekar att Drottningholmsvägen har funktioner som inte får påverkas negativt av förslaget. De och Trafikkontoret påpekar även att större fordons framkomlighet bör beaktas vid ombyggnad av Västerbroplan. Trafikkontoret är dessutom kritiskt till att ta bort Västerbroavfarten (och leda trafiken via Gjörwellsgatan) och att parkvägar riskerar att användas som bilvägar till de nya fastigheterna i Konradsbergsparken. Trafikverket anser att det regionala cykelstråket bör tas i beaktande vid ombyggnad av Västerbroplan. Trafikkontoret konstaterar att infrastrukturen för gående och cyklister bör vidarestuderas. Kontoret planerar att år 2013 bygga om Lilla Västerbron för att bredda gång- och cykelbanor.

Trafikverket och SL ställer sig positiva till programförslagets intentioner om förtätning i områden med god kollektivtrafik. SL förutsätter att Stockholms stad skapar utrymme för stomtrafik med egna körfält med maximal framkomlighet för stomlinje ett och fyra som trafikerar planområdet. Körfälten ska vara strategiskt placerade mitt i eller vid sidan av vägen. Även Trafikkontoret anser att stomnätstrafik bör beaktas vid ombyggnad av Västerbroplan. Trafikkontoret har flera åsikter om tillgänglighet och önskar bland annat se fler kompletterande gång-vägskopplingar.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning gillar programmets intentioner om mer lättillgänglig gång- och cykeltrafik.

Teknisk försörjning
Länsstyrelsen anser att dagvatten kan renas och fördröjas med andra metoder än att belasta det kombinerade avloppssystemet. Enligt Stockholm Vatten ska lokalt omhändertagande av dagvatten tillämpas inom planområdet. Vid behov kan anslutning ske till befintliga dagvattenserviser inom området.

Enligt Stockholm Vatten kan vattenanslutning beredas genom det befintliga vattennätet. Vid ny bebyggelse inom den norra delen av planområdet krävs dock utbyggnad av vattenledningsnätet. Tryckstegring kan behövas för tappställen över nivån +30 meter. Anslutning av spillvattenledning kan ske till det befintliga spillvattennätet inom planområdet. Vid ny bebyggelse inom den norra delen av plan-

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

området krävs dock utbyggnad av spillvattennätet. Programförslaget kan medföra kapacitetsförstärkande åtgärder för bolagets pumpstation i den sydvästra delen av planområdet.

Fortum Distribution gör bedömningen att elanläggningar i området kan behöva flyttas. Det krävs även plats för ett antal nya elnätstationer med tillhörande elnät. Exakt antal kan först bedömas när siffror på nya bostäder och verksamheter fastställts. TeliaSonera Skanova konstaterar att deras befintliga teleanläggningar kan komma att beröras av förslaget. Ombyggnad av tele bekostas av den som initierar åtgärden.

Fortum Värme meddelar att gas-, fjärrkyla- och fjärrvärmeledningar finns inom planområdet. I vilken omfattning dessa berörs får studeras i ett senare skede.

Trafikverket ser positivt på användningen av hållbara system för avfall. De tillägger att säker åtkomst för att hämta avfall måste beaktas, liksom arbetsmiljö, trafiksäkerhet och framkomlighet för bilar.

Storstockholms Brandförsvar ser i detta skede inga problem med programförslaget ur ett räddningsinsatsperspektiv. Men framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till vatten för brandsläckning måste beaktas även i det fortsatta planarbetet.

Hälsa och säkerhet
Länsstyrelsen anser att gällande riktlinjer för buller som regel inte bör överskridas vid planering av ny bostadsbebyggelse. Det centrala och kollektivtrafiknära läget för planområdet möjliggör dock avsteg från riktlinjerna. Vid avsteg bör ambitionen vara att kompensera buller med en ljuddämpad sida av byggnaden. Platserna 5 och 21 är belägna i korsningspunkten mellan Drottningholmsvägen och Essingeleden, vilket medför buller och försämrad luftkvalitet. Därför bör platsernas användning som bostäder eller skola ifrågasättas och vidare utredning göras kring miljöstörningar.

Både Länsstyrelsen och Trafikverket konstaterar att planområdet ligger mitt under inflygningszonen till Bromma flygplats. Bullersituationen bör därför utredas ytterligare. Miljöförvaltningen ser ett prioriterat behov av bullerskyddsåtgärder för Rålambshovsskolans skolgård, vilken är exponerad för höga bullernivåer från Västerbron och Rålambsvägen. SL bedömer att bebyggelse som vetter mot busstrafikerade gator bör utformas så att Socialstyrelsens riktvärden för lågfrekvent buller uppfylls.

Storstockholms Brandförsvar anser att olycksrisker ska beaktas i den samlade bedömningen om huruvida programförslaget kan innebära betydande miljöpåverkan. Både Brandförsvaret och Länsstyrelsen konstaterar Essingeleden är en primär transportled för farligt gods, vilket ska beaktas vid detaljplanering inom 150 meter från leden. I programförslaget berör detta särskilt ny bebyggelse på plats 21 (Konradsbergs campusområde).

Miljö- och klimataspekter
Enligt Länsstyrelsen bör miljökvalitetsnormer för luft studeras vidare i den fortsatta planeringen. Det är enligt Länsstyrelsen angeläget att belysa påverkan på miljökvalitetsnormer och Mälarens vattenkvalitet, eftersom dagvattenutsläppen

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

från planområdet påverkar Mälaren. Av kommande planhandlingar bör det också framgå vilken eller vilka vattenförekomster som berörs och statusen på dessa.

Miljöförvaltningen bedömer att flertalet miljöaspekter är aktuella och att programmet berör även områden utanför planområdet. För respektive aspekt bör konsekvenser redovisas utifrån nuläget och planerad förändring.

Övriga frågor
Bromma Stockholm Airport vill tydliggöra att tillfälliga hinder, exempelvis byggkranar, inte får tränga igenom flygplatsens hinderbegränsade ytor. Däremot kan byggherren ansöka om tillfälligt undantag för genomträngning av hinderyta under byggtiden.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Förtätning

Stockholms stad har ansvar för att medverka till att bostadsbyggandet i staden står i relation till den växande befolkningens behov och önskemål. Om bostadsutbudet i Stockholm ska hålla takten med den växande efterfrågan måste bostäder byggas i hela staden, så väl i Marieberg som i övriga delar.

Många stockholmare efterfrågar ett boende i områden med kvaliteter som ofta hittas i blandade och täta stadsdelar. En utveckling av Marieberg skulle möjliggöra många nya bostäder i ett eftertraktat innerstadsläge med bra kollektivtrafikförsörjning, fortsatt god tillgång till parkmiljöer i jämförelse med stora delar av innerstaden och många arbetsplatser. Det skulle också öka underlaget och förutsättningarna för fler verksamheter, handel, restauranger och en utvecklad funktionsblandning och stadsliv i Marieberg. Stadsbyggnadskontoret menar att en utveckling av Marieberg i enlighet med programförslaget stämmer överens med intentionerna i Promenadstaden – översiktsplanen för Stockholm.

Höga hus

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att majoriteten av remissinstanserna ser det som möjligt att förtäta Marieberg med inslag av höga byggnader, medan många privatpersoner är negativa till höga hus. Programmets redovisning av möjliga maxhöjder för bebyggelsen, baseras på gällande översiktsplan som anger +130 m.ö.h. som högsta tillåtna byggnadshöjd i området. Länsstyrelsen bedömer också att höjdrestriktionerna tillgodoses i de byggnadshöjder som föreslås i programmet. Bromma flygplats (Swedavia) har under sommaren lämnat in en ansökan om uppgradering av gällande bankod, vilket för Marieberg skulle kunna innebära nya höjdrestriktioner. Stockholms stad arbetar nu tillsammans med Trafikverket, länsstyrelsen och Swedavia (Bromma flygplats) för att definiera flygplatsens markanspråk i relation till stadens exploateringsintressen och planeringsutvecklingen i stort. Exakta hushöjder kommer först att avgöras i kommande detaljplaner.

Synpunkter om olägenheter för grannar

Bland sakägare och privatpersoner åberopas flera olägenheter som förslaget kan medföra. De vanligaste är skymd utsikt, skugga, stark vind, försämrad trafik och förlorad parkmiljö. Konsekvenserna för stadsdelen och närområdet vid

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

bebyggelse med höga hus kommer att belysas i de enskilda projekten när konkreta förslag finns som utgångspunkt för exempelvis vind- och solstudier. Även bullerfrågan kommer att konsekvensbeskrivas i den fortsatta planeringen.

Skymd eller förlorad utsikt och ändrade ljusförhållanden är olyckligt för de enskilda lägenheter som drabbas. En förtätning och utveckling för att göra den växande staden tillgänglig för fler, bedöms inte som möjlig att genomföra utan påverkan på omgivningen. Det allmänna intresset och nyttan av att skapa nya bostäder i kollektivtrafiknära lägen är stort. Prejudicerande domar pekar på att ett boende i en växande stadsmiljö innebär att enskilda lägenheter kan behöva utstå ändrade utsikts- och ljusförhållanden.

Klastorpsskolan

Stadsbyggnadskontoret har under programarbetet haft en nära dialog med såväl utbildningsförvaltningen som SISAB om utvecklingen av Marieberg med avseende på skol- och förskolefrågor. Staden har inte för avsikt att riva Klastorpsskolan så länge intresse finns hos verksamheten att vara kvar i lokalerna. Byggnaden är av stadsmuseet klassificerat i den lägsta av tre nivåer av kulturhistoriskt värde. Dialogen mellan stadens förvaltningar och SISAB fortsätter under den fortsatta utvecklingen av stadsdelen för att tillgodose behoven av skolor och förskolor.

Bebyggelse i Konradsbergsparken

Bebyggelse i Konradsbergsparken (platserna 3, 4 och 5 i programförslaget) kritiseras delvis av Länsstyrelsen och Skönhetsrådet samt många privatpersoner genom blad annat inlämnade protestlistor med över 500 namnunderskrifter.

Programmets förslag till bebyggelse på plats 3, 4 och 5, i eller i anslutning till parkmiljön, har alla skilda förutsättningar och har bedömts utifrån det. Vid ställningstagandet kring vilka platser i stadsdelen som bedöms kunna prövas för förtätning, har det varit prioriterat att värna den gröna strandpromenaden längs Kungsholmen, det naturområde som kantar den modernistiska bebyggelsen uppe på Silvieberg mot vattnet, en grön koppling från Rålambshovs-Konradsbergsparken mot Fredhällsparken under Essingeleden och ett tydligt avgränsat parkrum framför Konradsbergs sjukhus.

De ekologiska konsekvenserna och konsekvenser för spridningsvägar och biologisk mångfald kommer att studeras inom ramen för berörda planarbeten. Stadsbyggnadskontoret har bedömt att föreslagna platser för bebyggelse inte har lika höga rekreativa värden som de stora parkområden i Marieberg som föreslås sparas (enligt prioritering ovan).

Programförslaget innebär en minskning av den totala andelen parkyta. Utvecklingen innebär en minskad kvantitet av parkytan men ska bidra till en ökad parkkvalitet genom att förtydliga gränserna mellan privat och offentlig mark, tydligt definiera entréerna till parkmiljöerna, ge dem mer innehåll och hög skötselnivå. Undersökningar visar att dagens stockholmare och besökare i staden i allt

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

högre utsträckning efterfrågar innehållsrika och intensivt skötta parker. Ny bebyggelse bedöms på olika sätt kunna förtydliga gränserna mellan offentlig och privat mark, bidra till att stärka kopplingarna till parkrummen genom upplysta fasader med lokaler i bottenplan, ökad överblick och mer befolkade stråk som bidrar till ökad trygghet. Stadsbyggnadskontoret menar fortsatt att bebyggelse på platserna 3, 4 och 5 kan bidra till en utveckling av Marieberg och även Konradsbergsparken på ett positivt sätt.

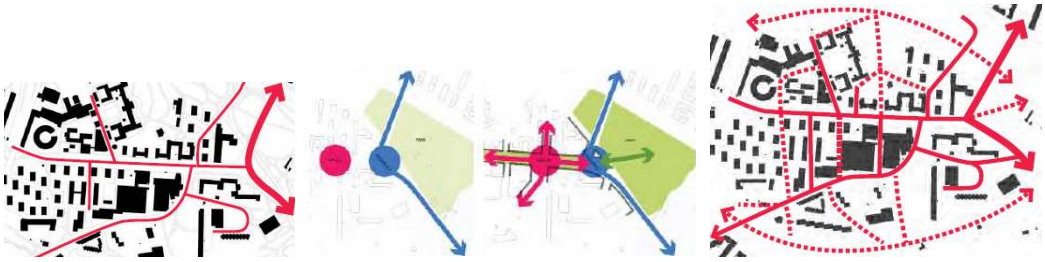
Bil- och kollektivtrafik, tillgänglighet

Trafikkontoret och flera andra remissinstanser ser negativt på att ta bort Västerbroavfarten. Frågan om Västerbroavfarten kommer att utredas vidare i samband med kommande detaljplaner. Möjligheten att skapa en bra koppling mellan stadsdelen och Rålambshovsparken i samband med en ny platsbildning och samlad omstigningsplats för bussarna vid Västerbroplan, har stor betydelse vid utvecklingen att integrera Marieberg bättre till omgivningen. En sådan koppling bedöms kunna vara möjlig med en omgestaltning av dagens avfartsramp.

Västerbroplan i dag respektive med en ny koppling till Rålambshovsparken via en platsbildning och samlad omstigningsplast för bussar.

Många privatpersoner är kritiska till att ansluta Fyrverkarbacken till Västerbron. De viktigaste delmålen för översiktsplanen handlar om att öka andelen stockholmare som åker kollektivt, cyklar eller går samt att minska trafikbullret. En tätare stad minskar spridningen av trafikbuller, en mer sammankopplad stad med ett nätverk av mindre gator snarare än koncentration av trafiken till enskilda stora vägar, leder till lägre hastigheter, vilket medför trivsammare gaturum, minskat buller och bättre framkomlighet för gående och cyklister. Att i framtiden låta Västerbron landa i stadsdelen Marieberg i en mer bebyggd entré med flera gatukopplingar bedöms som ett viktigt steg för att koppla samman stadsdelen bättre med omgivningen.

En mer sammankopplad stadsdel med bättre koppling mellan lokala och regionala stråk ökar potentialen för stadsliv och valmöjligheterna för flödena genom ett nätverk av gator snarare än en koncentrering av trafik till enskilda stora vägar.

Vad gäller kollektivtrafik anser Trafikkontoret och SL att stomnätstrafik bör beaktas vid ombyggnad av Västerbroplan, vilket stadsbyggnadskontoret beaktar i

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

det fortsatta arbetet med trafikplaneringen i stadsdelen. Parkering ska enligt programförslaget lösas på fastighetsmark. I övrigt kommer parkeringsfrågan att utredas vidare.

Samrådsprocessen

Redan i samband med framtagande av programförslaget, genomfördes en enkätundersökning för att skapa en tidig dialog med allmänheten i projektet. Enkäten hade till syfte att kartlägga hur boende och verksamma i området uppfattar sin stadsdel idag. De ca 300 svaren, som kom från alla åldersgrupper, har utgjort ett av underlagen till programsamrådsförslaget. Staden ser det som sin uppgift att även få in barnperspektivet i planeringen och artbetade därför aktivt för att få svar från personer i åldersgruppen under 18 år.

Programsamrådet som hölls under våren 2012, är det första formella skedet i plan-processen för inflytande från allmänhet och remissinstanser. Flera tillfällen att lämna synpunkter kommer att följa med de fortsatta detaljplaneprocesserna.

Stadsbyggnadskontoret beslutade att hålla samrådsmöte under dagtid en söndag, på en tillgänglig och synlig plats mitt i stadsdelen för att så många som möjligt skulle ha möjlighet att närvara. Mötet hölls under formen öppet hus med sakkunniga representanter från staden på plats under flera timmar. En muntlig presentation av förslaget hölls också med efterföljande frågestund. Resultatet blev ett oerhört välbesökt samrådsmöte med total ca 400 besökande och många inkomna synpunkter.

Medborgarenkät och bild från samrådsmötet i form av öppet hus i en tillfällig paviljong i stadsdelen.

Fortsatt arbete

Med anledning av de åsikter som framförts under programsamrådet kommer flera frågor att studeras vidare i de fortsatta planarbetena. Några frågor är av över-gripande karaktär och kommer att studeras för området som helhet, andra aspekter studeras, som normalt, inom ramen för de aktuella detaljplaneprocesserna:

- Konsekvensanalyser avseende kulturmiljö.
- Biltrafik, kollektivtrafik, parkering (bil och cykel), gång- och cykelstråk
- Riskfrågor kopplat till Essingeleden.

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771

- Miljö- och klimataspekter: miljökvalitetsnormer (luft och vatten), dagvatten, strandskydd, konsekvensbeskrivning för ekologiska spridningsvägar och biologisk mångfald, buller, vind och ljus.
- Konsekvenser för bebyggelseutvecklingen vid möjlig uppgradering av bankoden för Bromma Stockholm Airport
- Skol- och förskolebehov
- Behov av vård-, omsorgs- och specialboende
- Byggnadsvolymers placering, utbredning, höjder och gestaltning.
- Tillgänglighet och teknisk försörjning.

Kontorets sammanfattade bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet, och att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen. Nästa steg i planprocessen är att ta fram samrådshandlingar för de olika detaljplanerna.

Tidplan

Kontoret har för avsikt att ta upp plats 8, 9, 14 och19 för start-PM till stadsbyggnadsnämnden under vintern. Exploateringskontoret har för avsikt att utlysa en markanvisningstävling i slutet av året 2012 och under våren 2013 markanvisa övriga platser inom programmet som ägs av staden.

Godkänt dokument - Susanne Lindh, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2012-10-05, Dnr 2011-06771